

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA ELIMU YA SEKONDARI KIDATO CHA PILI

021

KISWAHILI

Muda: 2:30

MAJIBU

Mwaka: 2001

maktaba.tetea.org

Maelekezo

1. Karatasi hii in sehemu A, B, C, D na E.
2. Jibu maswali **yote** .
3. Majibu **yote** yaandikwe kwenye nafasi ulizopewa.
4. Majibu yote yaandikwe kwa kaalamu yenye wino wa bluu au mweusi.
5. Vifaa **vyote** vya mawasiliano visivyoruhusiwa **havitakiwi** katika chumba cha mtihani.
6. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa sehemu ya juu upande wa kulia.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI TU		
NAMBA YA SWALI	ALAMA	SAININI TA MTAHINI
1		
2		
3		
4		
5		
JUMLA		

SEHEMU A — UFAHAMU

1. Soma kifungu cha habari kifuatacho kisha jibu maswali.

Elimu ni nyenzo muhimu kwa maendeleo ya mtu binafsi na Taifa kwa ujumla. Watoto wengi nchini Tanzania wamekuwa wakipata fursa ya kwenda shule kutokana na sera ya elimu bila malipo. Hata hivyo, bado kuna changamoto nyingi zinazowakabili wanafunzi, hasa wale wanaoishi vijijini. Baadhi ya shule hazina miundombinu ya kutosha kama madarasa, madawati, na vitabu vya kusoma. Hali hii inawafanya wanafunzi wengi wasiweze kupata elimu bora. Wazazi pia wanatakiwa kushirikiana na walimu kuhakikisha watoto wao wanahudhuria masomo kikamilifu na kufaulu mitihani yao. Serikali inaendelea kujitahidi kuboresha mazingira ya shule kwa kujenga madarasa, kupeleka walimu wa kutosha, na kusambaza vitabu vya kiada. Pia imeanzisha mpango wa chakula shuleni kwa baadhi ya maeneo ya vijijini ili kupunguza utoro wa wanafunzi. Kwa pamoja, juhudi hizi zinatarajiwa kuinua kiwango cha elimu nchini Tanzania.

Maswali

(i) Eleza kwa kifupi umuhimu wa elimu kwa mtu binafsi na Taifa.

Elimu ni msingi muhimu kwa maendeleo ya mtu binafsi kwa sababu humuwezesha kupata maarifa na ujuzi wa kuendesha maisha yake vizuri. Pia, elimu hujenga Taifa kwa kuwapatia wananchi wenye uwezo wa kuchangia maendeleo ya kiuchumi, kijamii na kisiasa.

(ii) Taja sera inayowapa watoto wengi fursa ya kwenda shule nchini Tanzania.

Sera inayowapa watoto wengi fursa ya kwenda shule nchini Tanzania ni sera ya elimu bila malipo ambayo imeondoa ada na gharama nyingi za shule ili kuhakikisha watoto wengi zaidi wanapata elimu.

(iii) Taja changamoto mbili zinazowakabili wanafunzi wa vijijini.

Changamoto mbili zinazowakabili wanafunzi wa vijijini ni uhaba wa madarasa na madawati, na ukosefu wa vitabu vya kutosha vya kusoma, hali inayowafanya kupata elimu isiyo bora.

(iv) Eleza jukumu la wazazi katika kuhakikisha watoto wao wanafaulu masomo.

Wazazi wana jukumu la kushirikiana na walimu kuhakikisha watoto wao wanahudhuria masomo kikamilifu, kuwahamasisha kusoma, na kuwasaidia kufuatilia maendeleo yao ya kielimu ili waweze kufaulu mitihani yao.

(v) Taja hatua mbili ambazo serikali imechukua kuboresha mazingira ya shule.

Hatua mbili ambazo serikali imechukua kuboresha mazingira ya shule ni kujenga madarasa mapya na kupeleka walimu wa kutosha mashuleni. Pia, serikali inasambaza vitabu vya kiada na kuanzisha mpango wa chakula shuleni kwa maeneo ya vijijini.

(iv) Ni kwa nini wazazi wengi hawana uwezo wa kuwanunulia watoto wao vifaa vya shule?

Wazazi wengi hawana uwezo wa kuwanunulia watoto wao vifaa vya shule kwa sababu hali zao za kiuchumi ni duni. Wengi wao ni wakulima wa kujikimu vijijini na kipato chao ni kidogo sana kiasi kwamba wanashindwa kumudu gharama za vifaa kama madaftari, kalamu, na sare za shule.

(v) Taja jukumu moja la wazazi katika elimu ya watoto wao.

Jukumu moja la wazazi katika elimu ya watoto wao ni kuhakikisha wanawapeleka shule na kuwahamasisha kusoma kwa bidii. Pia wanawajibika kufuatilia maendeleo yao ya kielimu na kuwasaidia pale inapohitajika.

(vi) Kwa nini elimu ni muhimu kwa maendeleo ya Taifa?

Elimu ni muhimu kwa maendeleo ya Taifa kwa sababu huongeza ujuzi na maarifa ya watu, hivyo kuwawezesha kuchangia kikamilifu katika shughuli za kiuchumi na kijamii. Taifa lenye watu wasomi lina uwezo mkubwa wa kuvumbua teknolojia mpya, kuongeza uzalishaji na kuboresha maisha ya wananchi.

(vii) Taja hatua moja ya serikali katika kusaidia elimu ya watoto.

Hatua moja ya serikali katika kusaidia elimu ya watoto ni utekelezaji wa sera ya elimu bila malipo. Kupitia sera hii, wanafunzi wanasoma bila kulipia ada za shule za msingi na sekondari, jambo linalowapa fursa watoto wengi kupata elimu.

(viii) Kifungu hiki kinamaanisha nini kinaposema “watoto ndio wataalamu wa kesho”?

Kifungu hiki kinaposema “watoto ndio wataalamu wa kesho” kinamaanisha kuwa watoto wa sasa ndio watakaokuja kushika nafasi muhimu katika jamii siku zijazo kama madaktari, walimu, wahandisi na viongozi. Kwa hiyo, ni muhimu kuwapa elimu bora ili waweze kuendesha maendeleo ya Taifa.

(ix) Unafikiri ni kwa nini kuna pengo kubwa katika elimu ya vijijini?

Kuna pengo kubwa katika elimu ya vijijini kwa sababu nyingi, mojawapo ikiwa ni ukosefu wa miundombinu bora kama madarasa, madawati na vitabu. Pia, upatikanaji wa walimu wa kutosha na wenye sifa umekuwa tatizo, na mara nyingi vijiji vinakabiliwa na umasikini unaokwamisha juhudi za elimu.

(x) Ni nani anayepaswa kuhakikisha watoto wanapata elimu bora?

Wajibu wa kuhakikisha watoto wanapata elimu bora ni wa pande zote: serikali, wazazi na jamii kwa ujumla. Serikali ina wajibu wa kuweka sera na miundombinu, wazazi kuwahimiza watoto wao, na jamii kutoa usaidizi na mazingira salama ya kusomea.

(b) Ufupisho wa habari hiyo:

Elimu ni muhimu kwa maendeleo ya mtu binafsi na Taifa. Ingawa sera ya elimu bila malipo imewasaidia watoto wengi kupata elimu, bado kuna changamoto vijijini kama ukosefu wa madarasa, madawati na vitabu. Wazazi wengi ni maskini na hawawezi kununua vifaa vya shule kwa watoto wao. Serikali imeanzisha sera ya elimu bila malipo kusaaidia watoto kupata elimu bora. Watoto wanaelimishwa kwani ndio wataalamu wa baadae wa Taifa, hivyo wazazi na serikali wanapaswa kushirikiana kuhakikisha elimu bora kwa watoto wote.

SEHEMU B:

LUGHA KWA UJUMLA NA UTUMIZI WAKE

2. (a) Andika herufi ya jibu sahihi.

Tanzu za lugha ni:

- A. Maneno, sentensi, na sauti.
- B. Fonolojia, mofolojia, sintaksia, semantiki.
- C. Mazungumzo na maandishi.
- D. Sauti na herufi pekee.

jibu: B

(b) (i) Tunga sentensi moja kuonesha rejesta inayoweza kutumika katika maeneo yafuatayo:

- **Shuleni:** Mwalimu anawafundisha wanafunzi hesabu.
- **Sokoni:** Bei ya nyanya leo ni shilingi mia moja kwa kila moja.
- **Nyumbani:** Mama, naweza kucheza nje kidogo?
- **Hospitalini:** Daktari, mgonjwa anahitaji dawa za maumivu.
- **Barabarani:** Angalia kushoto na kulia kabla ya kuvuka barabara.

(ii) Sahihisha maneno yafuatayo kwa kuandika upya:

- **Elmu:** Elimu
- **Watotto:** Watoto
- **Shulle:** Shule
- **Vifaa:** Vifaa
- **Pengo:** Pengo

SEHEMU C: SARUFI

3. (a) Taja tanzu nne za sarufi.

- Fonolojia
- Mofolojia
- Sintaksia
- Semantiki

(b) Ainisha maneno yaliyopigiwa mstari katika sentensi zifuatazo:

- (i) **Watoto** wengi wanakosa elimu bora. → Nomino
- (ii) Shule **hazina** madarasa ya kutosha. → Kitenzi
- (iii) **Wazazi** wanajitahidi kusaidia watoto wao. → Nomino
- (iv) Elimu ni **haki** ya kila mtoto. → Nomino
- (v) Serikali **inajitahidi** kutoa ruzuku. → Kitenzi

(c) Nyambua maneno yafuatayo katika hali ya kutendeka, kutendwa, na kutendeana:

KUTENDEKA	KUTENDWA	KUTENDEANA
(i) Soma	Soma	Somwa
(ii) Nunua	Nunua	Nunuliwa
(iii) Saidia	Saidia	Saidiwa

(d) Bainisha dhima za mofimu zilizopigiwa mstari:

- (i) **Hawawezi** kusaidia watoto wao. → Mofimu “-wa-” ni kiwakilishi cha wingi cha jamii ya ki/vy (watu).
- (ii) **Walipata** ruzuku kutoka serikalini. → Mofimu “-li-” ni kiwakilishi cha wakati wa sasa uliopita.

SEHEMU D: UTUNGAJI

4. Andika barua kwa rafiki yako, S.L.P 890, Arusha, ukimweleza kuhusu maandalizi yako ya mitihani ya mwisho wa muhula.

S.L.P 456
Dodoma
Tarehe: Mei 28, 2025

Mpendwa ally,

Naomba uwe na amani. Ninakuandikia barua hii kukujulisha kuhusu maandalizi yangu ya mitihani ya mwisho wa muhula. Nimejiwekea ratiba ya kusoma kila siku, ambapo ninasoma masomo yote kwa saa mbili kila moja. Pia, nimejiunga na kikundi cha majadiliano shuleni ambapo tunasaidiana kufahamu masomo magumu kama Hisabati na Sayansi.

Ninatumia vitabu vya maktaba na noti za mwalimu kwa masomo yangu. Aidha, nimepunguza muda wa kucheza ili niweze kuwa na wakati wa kutosha wa kusoma. Ninaamini maandalizi haya yatanisaidia kufaulu mitihani yangu.

Je, wewe unajiandaa kwa mitihani yako? Niambie maandalizi yako unaponiandikia.

Wako wa moyoni,
Jacob zuma

SEHEMU E: FASIHI SIMULIZI

5. (a) Jaza nafasi zilizoachwa wazi kwa kuchagua jibu sahihi kutoka kwenye orodha uliyopewa:

- (i) Methali ni ... Maneno ya hekima yanayofundisha maadili.
- (ii) Hadithi za kiajabu zinahusisha ... Wanyama wanaozungumza.
- (iii) Maigizo yanahitaji ... Ugizaji na hadhira.

(b) Taja faida tatu za hadithi za kiajabu kwa watoto.

- Zinawafundisha watoto maadili ya kijamii kama uaminifu na heshima.
- Zinaburudisha na kuongeza mawazo ya ubunifu kwa watoto.
- Zinasaidia kukuza ujuzi wa kusikiliza na kufikiri kwa watoto.

(c) Eleza tofauti mbili kati ya methali na nahau.

Methali ina maana ya kumudu na inafundisha maadili, lakini nahau inatumika kwa maana ya kejeli au kumudu bila kufundisha moja kwa moja.

- Methali ni sentensi kamili inayotoa hekima, wakati nahau ni maneno ya mfano yanayohitaji muktadha wa sentensi.